

**Cēsu novada pašvaldības iestādes “Cēsu muzejs”
KRĀJUMA DARBA POLITIKA
Cēsu muzeja krājuma darbam
2026–2031**

Cēsu novada pašvaldības iestādes “Cēsu muzejs” (turpmāk – Muzejs) Krājuma darba politika Cēsu muzejam ir dokuments, kas, pamatojoties uz Muzeja darbības un attīstības stratēģiju (turpmāk – Stratēģija), nosaka Cēsu muzeja krājuma attīstību un pārvaldību, kā arī raksturo, kā saskaņā ar Muzeja stratēģiskajiem mērķiem un uzdevumiem tiks īstenota Muzeja misija krājuma darba jomā laika periodam no 2026. gada līdz 2031. gadam. Krājuma darba politika attiecas uz Muzeja galveno krājumu Cēsīs. Krājuma darba politika ir izstrādāta, balstoties uz Muzeja Stratēģijā izklāstīto situācijas analīzi un izvirzītajiem mērķiem pakārtotajiem uzdevumiem krājuma komplektēšanā, dokumentēšanā, saglabāšanā un izmantošanā. Krājuma darba politika ir Cēsu muzeja speciālistu darba instruments un ir saistoša Muzeja darbiniekiem, kuru amata pienākumi ir saistīti ar Cēsu muzeja krājuma komplektēšanu, dokumentēšanu, saglabāšanu, pētniecību vai izmantošanu.

1. Krājuma darba politikas mērķis un uzdevumi

1.1. Mērķis:

Cēsu muzeja krājuma darba mērķis ir, papildinot un aizsargājot muzejā uzkrātos kultūrvēstures un mākslas avotus, nodrošināt šo vērtību saglabāšanu nākamajām paaudzēm.

1.2. Uzdevumi:

Atbilstoši Muzeja misijai, Cēsu muzeja krājuma virsuzdevums ir uzkrāt liecības par Vidzemes reģiona, Cēsu pilsētas un novada attīstību un kultūras vērtībām, kas radītas laika periodā no akmens laikmeta līdz mūsdienām, nodrošināt to saglabāšanu un iekļaušanu Nacionālā muzeju krājumā. Veicināt muzeja krājuma pieejamību plašam sabiedrības interesentu lokam, izmantojot mūsdienu informācijas tehnoloģijas.

2. Esošās politikas izvērtējums

Aizvadītajā pārskata periodā saistībā ar muzeja juridiskā statusa maiņu ir veiktas krājuma struktūras un tā pārvaldības reorganizācijas. Krājuma darbu būtiski ietekmēja biežā darbinieku un amatu maiņa – šajā periodā nomainījās trīs direktori un divi galvenie krājuma glabātāji. Tika īstenota atsevišķu krājuma kolekciju sagatavošana un pārvešana uz citām telpām. Šādos apstākļos par prioritāti kļuva krājuma komplektēšanas pamatvirzienu aktualizēšana, lai atvieglotu un paātrinātu vēl neuzņemto priekšmetu sistemātisku izvērtēšanu un reģistrāciju.

Būtisks pārskata perioda izaicinājums bija nerealizētais lokālās datu bāzes Word un Access programmā (tiek uzturēta no 2011. gada) eksports uz Nacionālo muzeju krājuma kopkatalogu (turpmāk – NMKK) laika posmā no 2023. līdz 2025. gadam, kā rezultātā jaunieguvumi netika savlaicīgi

importēti NMKK. Situācija tika atrisināta 2026. gada janvārī, kad tika izveidota un noformēta Cēsu muzeja autorizētā vide un veikta tās konfigurēšana NMKK sistēmā. Lai nodrošinātu pilnvērtīgu darba procesu, četri Krājuma un pētniecības nodaļas darbinieki – divi krājuma speciālisti un divi vēsturnieki – apguva muzejā NMKK sistēmas lietošanu un uzsāka patstāvīgu darbu NMKK vidē. Priekšmetu aprakstu sagatavošanai ir pielietots MI Gemini. Neatrisināts ir arheoloģisko izrakumos atrasto un muzejam iesniegto priekšmetu skaits., Lielā darba apjoma dēļ muzejam ir izveidojies neapstrādāto arheoloģisko izrakumu priekšmetu uzkrājums.

3. Krājuma raksturojums

Cēsu muzeja krājums veidojies kopš tā dibināšanas 1925. gadā. 2026. gada 1. janvārī, krājumā glabājās 174 766 vienības, no kurām 128 808 sastādīja pamatkrājumu. Tas aptver laika periodu no akmens laikmeta līdz mūsu dienām un to raksturo hronoloģiski un tematiski plašs priekšmetu klāsts Cēsu pilsētas un novada, Vidzemes reģiona un valsts vēsturē: politisko notikumu saistību ar Cēsu novadu, latviešu tautas nacionālās pašapziņas veidošanos un attīstību, saimniecisko darbību, kultūru un izglītību. Krājumā atrodami materiāli, kas raksturo atsevišķu cilvēku un dzimtu likteņus kontekstā ar vēsturiskajiem notikumiem. Krājums ir decentralizēts un izvietots sešās adresēs Cēsu pilsētas un novada teritorijā.

Krājuma priekšmetu izvietojums krātuvju telpās.

Krājuma priekšmetu kolekcijas nosaukums	Krātuvju telpu apzīmējumi	Krātuvju adrese
Iespieddarbi	I	Gaujas iela 6, 1.stāvs
Ieroči	I	Gaujas iela 6, 1.stāvs
Kartes, plāni	I	Gaujas iela 6, 1.stāvs
Plakāti, afišas	I	Gaujas iela 6, 1.stāvs
Dokumenti	II	Gaujas iela 6, 1.stāvs
Numismātika	II	Gaujas iela 6, 1.stāvs
Dārgmetāli	II	Gaujas iela 6, 1.stāvs
ZA	IV	Gaujas iela 6, 1.stāvs
KPA	V	Gaujas iela 6, 1.stāvs
Bibliotēka, lasītava	VI	Gaujas iela 6, 1.stāvs
Krājuma dokumentācija	VII	Gaujas iela 6, 1.stāvs
Kartotēka	VII	Gaujas iela 6, 1.stāvs
Foto	VIII	Gaujas iela 6, 1.stāvs
Palīgkrājums	X	Gaujas iela 6, 2.stāvs
Periodika	XII	Gaujas iela 6, Pagrabstāvs
Lietīšķā māksla	XII	Gaujas iela 6, Pagrabstāvs
Māksla	XII	Gaujas iela 6, Pagrabstāvs
Māksla	XIII	Gaujas iela 6, Pagrabstāvs
Māksla	Piebūve	Pils laukums 3, IN Piebūve
Tekstilijas	XIV	Gaujas iela 6, Pagrabstāvs
Arheoloģija	XV	Gaujas iela 6, Pagrabstāvs
Arheoloģija	XVI	Gaujas iela 6, Pagrabstāvs
Arheoloģija	XVII	Gaujas iela 6, Pagrabstāvs
Arheoloģija	XVIII	Gaujas iela 6, Pagrabstāvs
Dezinfekcijas telpa	XIX	Gaujas iela 6, Pagrabstāvs
Lietiskie priekšmeti	Kučiera namiņš	Pils laukums 1, 1.stāvs

Lietiskie priekšmeti	CATA I	Poruka iela 8
Lietiskie priekšmeti	CATA II	Poruka iela 8
Lietiskie priekšmeti	G 8	Gaujas iela 8/10
Lietiskie priekšmeti, Izstāžu priekšmeti.	Ausmas	“Ausmas” Cēsu novads, Drabešu pagasts.

Muzeja kolekcijas ir iedalītas pēc materiāla veida, kā arī tematiski pēc izvietojuma krātuvēs. Tās ir: papīra priekšmeti (dokumenti, iespieddarbi, rokraksti, fotogrāfijas, kartes), numismātika, tekstilijas, etnogrāfiskie priekšmeti, ieroči, lietiskie priekšmeti, arheoloģija, mākslas priekšmeti. Nozīmīgākās un lielākās ir fotogrāfiju un dokumentu kolekcijas. Pārskatāmajā periodā krājuma priekšmetu skaits ir pieaudzis par 10 020 vienībām, kas ir 6,08% pieaugums.

KOLEKCIJA	2020	%	2025	%
Arheoloģija	7739	4.70%	8653	4.95%
Audio Video	317	0.19%	360	0.21%
Grāmatas	8650	5.25%	9141	5.23%
Periodika	5554	3.37%	5817	3.33%
Dokumenti	34457	20.92%	35754	20.47%
Fotogrāfijas	42356	25.70%	43920	25.13%
Foto negatīvi	16373	9.94%	16391	9.38%
Iespieddarbi	25858	15.69%	29453	16.85%
Lietiskie priekšmeti	9750	5.92%	10830	6.20%
Māksla	3120	1.89%	3447	1.97%
Numismātika	7914	4.81%	8146	4.66%
Tekstilijas	2658	1.61%	2854	1.63%
	164746		174766	

4. Krājuma komplektēšana.

Krājuma komplektēšanas galvenais uzdevums ir mērķtiecīgi papildināt Cēsu muzeja krājumu ar muzejiskiem priekšmetiem un veikt to uzskaiti.

Krājuma komplektēšana noris saskaņā ar muzeja izvirzītajām zinātniskās pētniecības tēmām, pārskata periodā plānotajām ekspozīcijām un izstādēm, kā arī krājuma zinātnisko izpēti.

Galvenie krājuma komplektēšanas tematiskie virzieni pārskata periodam 2026 –2031:

1. Cēsu pilsētas un novada arheoloģiskie pieminekļi 8.g.t.pr.Kr.–19. gs.
2. Cēsis – Vidzemes reģionālais politiskais, militārais un kultūras centrs no 16. gs. līdz 20. gs. pirmajai pusei;
3. Latvijas Neatkarības karš Vidzemē;
4. politiskās, sociālās un kultūras norises Vidzemē no 19. gadsimta otrās puses līdz mūsdienām;
5. Cēsu pilsētas attīstība un ikdienas dzīve dažādos laikos;
6. personības, kas saistītas ar Vidzemes kultūras un vēstures procesiem;
7. Vidzemes muižu vēsture, īpaši tā, kas saistīta ar grāfu Zīversu un Kampenhauzenu dzimtas muižām, ar Liepas pagasta muižām un Piebalgas muižām.

Krājuma papildināšana:

Materiāli, kuri tieši saistīti ar Cēsu pilsētu, novadu un Vidzemes reģionu, dokumentē nozīmīgus vēsturiskus notikumus, raksturo sociālo un kultūras attīstību, atspoguļo vietējo kopienu dzīvi un tradīcijas.

Krājums tiek papildināts ar:

1. Arheoloģija:

- 1.1. Arheoloģiskajos izrakumos un uzraudzības darbos iegūtās senlietas, keramika un būvdetaļas;
- 1.2. Savrupatradumi;
- 1.3. Arheoloģiskās izpētes darbu fiksācijas digitālie materiāli: fotoattēli, plāni, rekonstrukcijas;
- 1.4. Arheoloģiskās izpētes darbu pirdokumentācija (dienasgrāmatas, piezīmes, protokoli, lauka rasējumi, zīmējumi).

2. Numismātika:

- 2.1. Cēsīs apgrozībā bijušās monētas;
- 2.2. Depozīti un monētu savrupatradumi;
- 2.3. Latvijas Bankas izlaistās piemiņas un apgrozības monētas.

3. Bonistika:

- 3.1. Latvijas teritorijā apgrozībā bijušās papīra naudas zīmes.

4. Faleristika:

- 4.1. Ar Cēsu vēsturi saistītas nozīmes;
- 4.2. Latvijas un ārvalstu apbalvojumi, kas pasniegti ar Cēsīm un Vidzemi tās apkārtni saistītiem cilvēkiem;
- 4.3. Ar Cēsu vēsturi saistītas medaļas.

5. Dārgmetāla priekšmeti:

- 5.1. Dārgmetāla izstrādājumi ar sudrabkaļu zīmēm (16.–21. gs.);
- 5.2. Dārgmetāla izstrādājumi, kam ir memoriāla nozīme;
- 5.3. 1950.–1990. gados PSRS juvelieru fabrikās ražotie un Cēsīs nēsātie juvelieru izstrādājumi;
- 5.4. Cēsīs ievestie un nēsātie ārvalstu juvelieru izstrādājumi.

6. Lietiskie priekšmeti:

- 6.1. Cēsu darbnīcās un fabrikās izgatavotie priekšmeti un uzņēmumu izstrādājumu paraugi;
- 6.2. Cēsīs ievestie un lietotie sadzīves, interjera, dekoratīvie u.c. priekšmeti (tipiski un ataino noteikta laikmeta iezīmes vai ir unikāli un nozīmīgi kolekciju papildināšanai);
- 6.3. Priekšmeti ar memoriālo vērtību;
- 6.4. Cēsu iestāžu, uzņēmumu un organizāciju priekšmeti (zīmogi un spiedogi, karogi u.c.);
- 6.5. Cēsu ražojumu iesaiņojums (no atpazīstamiem, sabiedrībā nozīmīgiem un iecienītiem zīmoliem).

7. Rakstiskie avoti:

- 7.1. Sabiedriski politiskās un kultūras dzīves norises Cēsīs (ielūgumi, reklāmas bukleti, taloni, biļetes, programmas, plakāti u.c.);
- 7.2. Ievērojamu cēsnieku dokumenti;
- 7.3. Cēsu pilsētas un Vidzemes plāni un kartes;
- 7.4. Pastkartes ar Cēsu skatiem un apsveikuma kartes (kas nav pārstāvētas kolekcijā);
- 7.5. Cēsu iestāžu, organizāciju un uzņēmumu izsniegtie dokumenti (kas nav pārstāvēti kolekcijā).

8. Tēlojošie avoti:

Gleznas, akvareļi, pastēļi, grafika.

- 8.1. Cēsu skati;
- 8.2. Ievērojamu cilvēku portreti, kuru darbība saistīta ar Cēsīm;
- 8.3. Sabiedriski nozīmīgu Cēsu arhitektūras objektu, dekoratīvās mākslas un dizaina priekšmetu skices (līdz 1940. g.);
- 8.4. Sīkplastika (balvas, dekoratīvi priekšmeti).
9. Foto avoti:
Fotomateriāli, kas atspoguļo Cēsu pilsētu, novadu un Vidzemes reģionu.
- 9.1 pilsētvidi un tās attīstību;
- 9.2 iedzīvotājus, to sadzīvi, izklaidi un tradīcijas;
- 9.3. arhitektūru;
- 9.4. kultūras pieminekļus;
- 9.5. tirdzniecību;
- 9.6. amatniecību;
- 9.7. rūpniecību;
- 9.8. izglītību;
- 9.9. pārvaldi.
10. Cēsu muzeja vēsture.

Krājums netiek papildināts ar:

- priekšmetiem bez dokumentētas izcelsmes vai saiknes ar Cēsīm, Cēsu novadu vai Vidzemi;
- masveida tipveida sadzīves priekšmetiem bez īpašas vērtības;
- priekšmetiem, ja līdzīgi priekšmeti jau ir pārstāvēti krājumā;
- lielizmēra priekšmetiem;
- slikti saglabātiem priekšmetiem, kuru restaurācija nav iespējama vai pamatojama;
- materiāliem bez pētnieciskas vai ekspozicionālas vērtības;
- ķīmikālijām;
- nezināmu autoru fotogrāfijām, kurām nav kultūrvēsturiskās, vēsturiskās, mākslinieciskās vērtības;
- senlietām, keramiku un būvdetaļām, kas atrastas tālāk par Vidzemi;
- vienvērtīgiem masu atradumiem, izņemot atsevišķus paraugus izlases veidā;
- osteoloģisko materiālu, izņemot kultūrvēsturiski īpaši nozīmīgus paraugus;
- 1918.–1940. gada Latvijas valsts monētām (izņemot retumus);
- 19. gs. beigās – 20. gs. sākuma Krievijas Impērijas monētām;
- P. Stučkas valdības 1919. gada papīra naudu;
- Krievijas Impērijas 1898. gada naudas reformas naudas zīmēm;
- pudelēm bez etiķetēm;
- liela izmēra āra apģērbi no vilnas (virsjakas, mēteļi);
- siltinātiem apģērbiem ar pildījumu (kombinezoni u.tml.).

Krājuma izvērtēšanas process laikā no 2026. līdz 2031. gadam tiks turpināts saskaņā ar Muzeja gada darba plānos izvirzītajiem kolekciju pārbaudes uzdevumiem, kuru laikā tiks izvērtēta priekšmetu atbilstība Muzeja misijai un krājuma komplektēšanas politikai. Plānošanas periodā paredzēts atsavināt priekšmetus, kas neatbilst krājuma komplektēšanas politikai un Muzeja misijai. Atsavināšanai tiks pakļautas dokumentu un fotogrāfiju kopijas, kā arī periodikas izdevumu un avīžu izgriezumi, kuru oriģināli ir brīvi pieejami Latvijas Nacionālajā arhīvā vai bibliotēkās, ja vien tiem nav

kādas citas unikālas muzejiskas vērtības. Tāpat no krājuma paredzēts atsavināt identiskus dublikātus, slikti saglabātus priekšmetus, priekšmetus, kas jau ilgstoši atrodas skaidrošanā esības pārbaudēs.

Krājuma papildināšanas galvenie kritēriji:

- priekšmeta atbilstība Muzeja misijai, mērķiem un uzdevumiem;
- atbilstība noteiktai zinātniskā darba tēmai, ekspozīcijai, izstādei vai kolekcijai;
- līdzīga vai identiska priekšmeta esamība muzeja kolekcijā;
- saglabātības pakāpe;
- finansiālās iespējas priekšmetu iegādāties;
- legāla izcelsme un īpašumtiesības;
- memoriālais aspekts;
- priekšmetam ir vieta krātuvē un Muzejs spēj nodrošināt tā saglabāšanu.

Krājuma papildināšanas veidi:

- arheoloģiskie izrakumi, arheoloģiskie uzraudzības darbi un savrupatradumi;
- dāvinājumi (ziedojumi);
- pirkumi;
- iestāžu, organizāciju un uzņēmumu nodoti priekšmeti;
- Cēsu pilsētas vizuālā tēla un norišu fotofiksācija sadarbībā ar Cēsu fotogrāfiem.

5. Krājuma izmantošana

Cēsu muzeja krājuma priekšmetus izmanto šādiem mērķiem:

- izstāžu un ekspozīciju vajadzībām;
- pētnieciskajam darbam;
- sabiedrības izglītošanas darbā (lekcijas, muzejpedagoģiskās nodarbības, konsultācijas);
- deponēšanai.

Ar neeksponēto krājuma daļu interesentiem ir iespējams iepazīties un veikt pētniecisko darbu krātuvēs speciālistu uzraudzībā, izmantot uzskaites un kontrolkopiju kartotēkas, muzeja priekšmetu lokālo digitālo attēlu datu bāzi, kā arī informāciju par krājumu, kas ievadīta NMKK un digitālajā bibliotēka.

Muzeja priekšmeti tiek izmantoti zinātniski pētnieciskajā darbā un muzejpedagoģiskajās nodarbībās, nepieciešamības gadījumā tiek izmantoti oriģināli, ar kuriem darbojas tikai muzeja speciālisti.

Muzejs deponēšanai piedāvā krājuma priekšmetus, kuriem ir laba saglabātības pakāpe. Oriģinālu deponēšanu katrā gadījumā izvērtē atsevišķi. Fotogrāfiju, dokumentu un sīkiespiedumu gadījumā oriģinālo priekšmetu vietā, ja iespējams, piedāvā digitālās kopijas.

Izstrādāts ir Jaunās krātuves izmantošanas stratēģijas dokuments “Kultūras un dokumentārā mantojuma glabātavu kompleksa Cēsīs, Rīgas ielā 78, darbības stratēģija (2028–2032)”. Stratēģijas mērķis ir nodrošināt, ka jaunais glabātavu komplekss kļūst par reģionāla un nacionāla līmeņa mantojuma glabāšanas, zināšanu pārneses un digitalizācijas centru, kas darbojas atbilstoši starptautiskajiem muzeju un arhīvu standartiem (ICOM, ICA, ISO), Jaunais Eiropas Bauhaus principi (ilgtspēja, estētika, iekļaušana) un Ministru kabineta noteikumu Nr. 576 un Nr. 956 prasībām attiecībā uz kultūras mantojuma saglabāšanu un sociālekonomisko ieguvumu nodrošināšanu.

6. Krājuma saglabāšana

Lai saglabātu muzeja priekšmetus, krājumā un publiskajā telpā iespēju robežās tiek uzturēts atbilstošs mikroklimats, nepieļaujot straujas temperatūras un mitruma svārstības. Regulāri tiek veikta muzeja priekšmetu apsekošana krātuvēs un tiek monitorēts mitruma un temperatūras līmenis. Saskaņā ar Muzeja gada darba plāniem tiek veikta muzeja priekšmetu esības pārbaude. Esības pārbaudē laikā muzeja priekšmeti, kuriem ir konstatēti būtiski bojājumi, piemēram, pelējums, plīsumi, balējumi, emulsijas nodilumi, krāsu izbalēšana, tiek nodoti restaurēšanai.

2028. gadā plānotā muzeja krājuma pārvietošana uz jaunās krātuves telpām, Rīgas ielā 78, Cēsīs, kas atrisinās virkni ar krājuma saglabāšanu saistītu problēmu. Saskaņā ar Cēsu novada domes 2026. gada 12. marta lēmumu "Par Kultūras un dokumentārā mantojuma glabātavu kompleksa Cēsīs, Rīgas ielā 78, Darbība stratēģija 2028-2032 gadiem apstiprināšanu", tiek plānots, ka krājums apmeklētājam nebūs pieejams jau trīs mēnešus pirms telpu nodošanas un plānots viens gads krājuma priekšmetu novietošanai jaunajā krātuvē.

7. Krājuma aizsardzība ārkārtas situācijās

Muzeja krājuma drošību nodrošina ugunsdrošības un apsardzes signalizācija. Krājuma krātuvēs un publiskajā telpā, kurā tiek eksponēti priekšmeti, izvietoti lokālie ugunsdzēsības aparāti. Muzejam ir sagatavoti krājuma priekšmetu saraksti evakuācijai ārkārtas situācijā vai militāra apdraudējuma gadījumā. Sagatavoti divi saraksti, kuros norādīti krājuma priekšmeti, apraksts, izmērs, materiāls, topogrāfija. Kā arī ārkārtas situācijā novietnes telpa.

- Viens saraksts, krātuvēs esošie muzeja priekšmeti.
- Otrs saraksts, ekspozīcijā esošie muzeja priekšmeti.

8. Krājuma digitalizācija

Krājuma digitalizācija notiek saskaņā ar Muzeja darba gada plānā izvirzītajām prioritātēm.

Plānveida digitalizācijas prioritātes:

- NMKK vajadzības;
- inventāra grāmatas;
- muzeja priekšmeti, kuri apskatāmi tikai digitālā veidā un to oriģinālu bieža izmantošana ir traumējoša priekšmetam (negatīvi);
- pētniecībai izmantoto priekšmetu digitalizācija;
- muzeja priekšmeti, kuru digitalizācija nepieciešama saskaņā ar gada plānā ietvertajiem restaurācijas/ konservācijas darba uzdevumiem.

9. Krājuma darba problēmas

- ierobežota krājuma krātuvju kapacitāte;
- nepieciešamība uzlabot klimata kontroli, īpaši arheoloģiskajiem materiāliem;
- liels neuzņemto arheoloģisko senlietu apjoms;
- digitalizācijas procesa speciālista trūkums un līdz ar to nenotiek plānveidīga kolekciju digitalizācija;
- muzeja krājuma priekšmetu apjomam nepietiekams krājuma speciālistu skaits;
- liels apjoms nepareizi iesaiņotu muzeja priekšmetu.

10. Krājuma darba prioritātes 2026–2031

- Turpināt krājuma krātuvju labiekārtošanas darbus, rast risinājumu priekšmetu glabāšanai;
- Krājuma priekšmetu pārvietošana, atputekļošana, aklimatizēšana, sakārtošana jaunajā krātevē;
- Apmācīt muzeja krājuma speciālistu darbam ar arheoloģijas kolekciju uzņemšanu krājumā un ar to saistīto komplekso darbu procesu;
- Aktualizēt un precizēt krājuma komplektēšanas pamatvirzienus un tēmas, kas būtiski atvieglotu un paātrinātu krājumā neuzņemto priekšmetu izvērtēšanu un uzņemšanu krājumā;
- Jaunajās krātevēs uzsākt plānveidīgu priekšmetu digitalizāciju, lai nodrošinātu to saglabāšanu un pieejamību sabiedrībai.